

LUX FILM DAYS

3 ELOKUVAA
24 KIELTÄ
28 MAATA

© Sophia Olsson

SAAMELAISVERI (SAMEBLÖD)

Ohjaus: Amanda Kernell
Ruotsi, Norja, Tanska

SAAMELAISVERI (SAMEBLÖD)

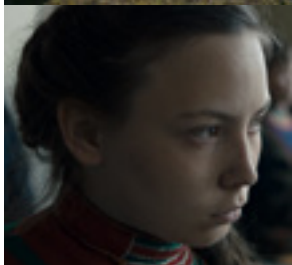
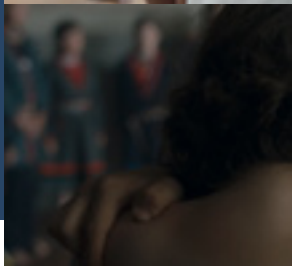
OHJAUS: AMANDA KERNELL

Vanha nainen palaa poikansa kanssa kotiseudulleen Pohjois-Ruotsiin siskonsa hautajaisiin. Hän ei halua tavata sukuaan eikä muita paikkakuntalaisia, joihin hän kadotti yhteyden hyvin nuorena. Muistot kuitenkin palaavat. Nuorena tyttönä hän joutui hyvää tarkoittavien ruotsalaisten nöyryyttämäksi. Hän halusi olla tasa-arvoinen heidän kanssaan ja muutti lopulta identiteettiään päästäkseen pakoon ahdasmielistä yhteisöä. Kaikkien näiden vuosien jälkeen oman syntyperän kieltäminen tuntuu hänestä itsepetokselta.

ERÄÄNLAISTA SISÄISTÄ KOLONIALISMIA

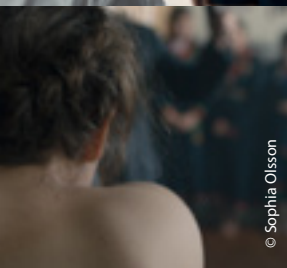
Amanda Kernellin elokuvassa ei anneta mitään kirjallista tietoa sen kontekstista, kuten "Lappi, 1930". Katsoja saa itse tehdä päätelmänsä alueesta ja siellä asuvasta yhteisöstä. Molemmat ovat luultavasti melko tuntemattomia suurelle osalle eurooppalaista yleisöä. Prologi, jossa vanha nainen palaa kotiseudulleen, tapahtuu selvästikin meidän aikamamme (nykyaikainen auto, leopardikuvioinen vaate jne.), mutta suurimman osan elokuvasta muodostavaa pitkää takaumaa ei sijoiteta mihinkään nimenomaiseen aikakauteen tai paikkaan.

Christina muistelee nuoruuttaan, jolloin hänen nimensä oli Elle Marja. Näemme paimentolaisperheen, jolla on yllään perinteiset asut. He ovat poronkasvattajia. Perheen kahden tytön on lähdeittävä sisäoppilaitokseen, jotta he saavat ruotsalaisen koulutuksen. Siellä heidän äidinkielsensä saame on kielletty. Nuoremmalle tytöistä, Njennalle, etäisyys kodista ja kulttuurierot ovat erityisen raastavia. Elle Marja on vanhempi ja näkee koulutuksen – etenkin kirjojen saataavuuden – mahdollisuutena itsenäistymiseen. Tällainen voimaantumisen on hänelle sitäkin tärkeämpää, koska hän kärsii ruotsalaisten harjoittamasta eristämisestä. Koulun lähistöllä työskentelevät nuoret nimittäin huutavat ilkeyksiä saamelaislapsille, jotka on helppo tunnistaa perinteisistä puvuistaan ja suhteellisen pienestä koostaan. Yleisesti ottaen näitä lapsia pidetään paikallisina kuriositeetteina. Hoikka ja vaalea opettaja Christina panee heidät harjoittelemaan vastaanottopuhetta Uppsalasta saapuvia vieraita varten: "Olen pieni ja köyhä mutta onnellinen lapsi ...". Jotkut lapset toivoivat, että nämä vieraat olisivat Ruotsin kuningas ja kuningatar, mutta he ovatkin tutkija, valokuvaaja ja "avustaja". Ensimmäinen ottaa lapsista antropologisia mittoja (kallon koko, nenän pituus jne.), toinen valokuvaa alastomia lapsia, ja kolmas mairittelee lapsia ihailemalla heidän pukujaan ja kehumalla heidän hiustensa pehmeyttä. "Eivät nämä ole ollenkaan karheat!", hän sanoo ja kääntää opettajan huomion muualle herkällä hetkellä, jolloin Elle Marja tuntee häveliäisyyttään loukatun. Elle Marja on lapsista vanhin ja hänen odotetaan näyttävän esimerkkiä, mutta hän on jo murrosikäinen ja kokee alastomana olon nöyryyksenä. Vieraat eivät ole tulleet tapaamaan nuoria ruotsalaisia vaan tutkimaan "etnisen ryhmän" edustajia, samalla tavoin kuin tutkitaan karjaa. Tunnetta siitä, että Elle Marja on alennettu eläimen asemaan, ei ole helppo unohtaa. Muut nuoret kiusaavat saamelaislapsia vielä lisää ("he ovat kehityksessä alemmalla tasolla"). Elle Marja kapinoi ja vaatii anteeksipyyntöä, mutta ei todellakaan saa sitä vaan tulee loukatuksi vielä pahemmin: pojat kaatavat hänet maahan ja leikkaavat palan hänen korvalehdestään kuin porolta.

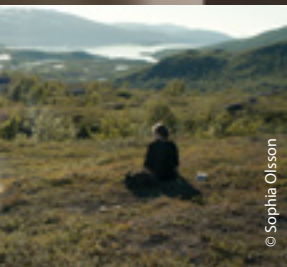

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

Elle Marja haluaa kiihkeästi pois tältä alueelta, jossa saamelaiset leimataan ja jossa heitä halveksitaan. Hän haluaisi jatkaa opintojaan Uppsalassa, mutta opettaja kieltäytyy tekemästä asialle mitään ja toteaa, ettei saamelaislapsilla ole samoja taitoja kuin ruotsalaisilla. Hän väittää jopa, että he eivät selviytyisi elämästä kaupungissa.

Kaikesta tästä käy ilmi, että ruotsalaisten hyväntahtoinen asenne saamelaisia kohtaan on vain julkisivu. Saamelaiset jätetään kestämättömällä tavalla puolitiehen. Toisaalta lapset käyvät koulua, mikä on ilman muuta hyvä asia, ja heitä sivistetään (ainakin jossain määrin) – esimerkiksi kun opettaja antaa Elle Marjalle kirjan. Toisaalta heidän annetaan ymmärtää, että he ovat perustavalla tavalla erilaisia eivätkä sopeudu nykyaikaiseen elämään. Tässäkin näkyy, kuinka saamelaiset rinnastetaan epäsuorasti eläimiin, joiden eloonjääminen riippuu kokonaan niiden yhteydestä ympäristöönsä.

IDENTITEETIN MUUTTAMINEN

Välttääkseen kohtalon, jonka Elle Marjalle ovat määränneet hänen sukunsa jäsenet mutta myös ruotsalaiset, jotka haluavat pitää hänet toisen luokan kansalaisena, hänellä ei ole muuta mahdollisuutta kuin muuttaa identiteettinsä. Hän muuttaa nimensä (paljonpuhuvasti hän ottaa opettajansa nimen: Christina Lajler), vaihtaa perinteisen pukunsa tavallisiin vaatteisiin ja polttaa saamelaispukunsa merkinä siitä, että entiseen ei ole paluuta. Luonnollisestikaan hän ei enää puhu saamea. Hän jopa tappaa poron, mikä on vihan ilmaus mutta myös lopullinen tapa hylätä vanhempiensa elämäntapa. Tuntuu siltä, että Elle Marjan henkilökohtainen identiteetti on voimakkaampi kuin hänen kulttuuri-identiteettinsä, ikään kuin näiden kahden välillä olisi ristiriita ja jälkimmäinen estäisi edellistä kehittymästä.

Todellisuudessa asiat eivät ole näin yksinkertaisia. Vaikka Elle Marja muuttaa nimensä, vaatetuksensa ja kielensä, hän näyttää edelleen "lappalaiselta", kuten ruotsalaiset sanovat. Saamelaiset pitävät sitä haukkumasanana. Myöskään ystävälliset ruotsalaiset, kuten Niklas ja ystävät, jotka tämä on kutsunut syntymäpäivilleen, eivät anna keksityn identiteetin huijata itseään. Uppsalassa Elle Marja uskoo, että hän voi vakuuttavasti esiintyä uudella identiteetillään ja tulla hyväksytyksi kuin kuka tahansa tyttö, tai ainakin melkein. Aluksi hänet hyväksytäänkin, tosin melko viileästi, mutta joka tapauksessa hän saa asua Niklaksen vanhempien luona. Hän aloittaa koulun, ja vaikka hän erottuu hoikkien ja vaaleiden tyttöjen joukosta, hän näyttäisi saavan ystävän. Epäily on kuitenkin edelleen olemassa: saako Christina sympatiaa oman itsensä vuoksi vai ainoastaan siksi, että hänen eksoottisuutensa kiinnostaa muita? Kohtaus, jossa Niklaksen ystävä pyytää häntä joikaamaan (joiku on perinteinen saamelainen laulutyyl), kertoo hyvin tilanteesta. Jopa syntymäpäiväjuhliissa Christina vaikuttaa etnologiselta kuriositeetilta.

Lopulta häntä pyydetään lähtemään Niklaksen kodista ja maksamaan koulumaksut. Hänen köyhyytensä onkin syntyperän ohella sopiva lisäperuste, jonka vuoksi hänet torjutaan Uppsalan konservatiivisista piireistä. Hylkääminen on kaupungissa ikään kuin sivistyneempää, ei niin raakaa kuin maaseudulla.

Elle Marja onnistuu muuttamaan kokonaan Christinaksi, ja hänen poikansakin kutsuu häntä myöhemmin tällä nimellä. Isänsä hopeisen vyön avulla hän voi rahoittaa

opintonsa. Jatkoa ei näytetä, mutta voidaan olettaa, että Elle Marjan päättäväsävyys ja sopeutumiskyky, joista olemme saaneet useita esimerkkejä (kiusaavien nuorten vastustaminen, uskallus mennä juhliin varastetussa puvussa, ruotsalaisten matkiminen pikkusormi pystyssä kahvia juodessa) auttavat häntä eteenpäin.

KOHTI RISTIRIIDAN RATKAISEMISTA

Katsojalle Elle Marjan / Christinan identiteettiristiriita on ilmeinen, ja voidaan ihmetellä, miten henkilöahmo voi mennä muutoksessaan niin pitkälle, että hän haluaa liittyä sortajan joukkoihin. Hän itse ei tunnu huomaavan paradoksia, joka muodostuu toisaalta ruotsalaisten harjoittamasta panettelusta, leimaamisesta ja väkivallasta ja samanaikaisesti hänen halustaan olla kuin he, olla osa heidän yhteisöään ja jättää oma yhteisönsä. Vanhana Elle Marja / Christina edelleen hyljeksii juuriaan: hän on vastahakoinen seuraamaan poikaansa hautajaisiin, ei halua kuunnella joikaamista, teeskentelee, ettei ymmärrä saamea, ja kieltäytyy majoittumasta sukunsa luokse edes yhdeksi yöksi. Hän menee mieluummin hotelliin turistien joukkoon. Siellä hän juttelee turistien kanssa. He valittavat poronhoitajien moottoripyörien aiheuttamasta melusta ja jopa epäilevät näiden oikeutta saastuttaa ilmaa luonnonsuojelualueilla.

Kotiseudulla oleminen ja ruotsalaisten saamelaisista esittämien moitteiden kuuleminen jälleen kerran saa hänet muistamaan menneisyyden ja hän alkaa vihdoinkin tiedostaa tämän identiteettiristiriidan. Hän valehtelee syntyperästään (hän väittää olevansa Smoolannista) ja jopa myötäilee turistien halveksuvia mielipiteitä mutta käsittää lopulta, että valehdellessaan muille hän on valehdellut myös itselleen, ja hän alkaa itkeä. Tässä tilanteessa hänestä tulee uudelleen Elle Marja: hän palaa kirkkoon, avaa kuolleen sisarensa Njennan arkun ja polvistuu pyytämään tältä anteeksi. Sitten hän lähtee kiipeämään tunturiin. Tunteisiin vetoavassa kohtauksessa harmaahapsinen nainen kulkee lapsuutensa polkuja ja nousee tunturin laelle maisemaa katsomaan. Hän on taas synnyinseudullaan, kuulee porotokan ja vaeltaa kotaleiriin, joka on nyt täynnä moottoripyöriä ja mönkijöitä.

MENNEISYYS JA NYKYAIKA KOHTAAVAT

Elokuvasa käytetään takaumia liittämään Elle Marjan menneisyys nykyisyyteen. Näiden kohtaaminen esitetään erilaisin keinoin. Erityisesti seuraava kohtaus tapahtuu samalla sekä menneisyydessä että nykyajassa: Elle Marja tokaisee siskolleen ”senkin lappalainen”, kun sisko tulee häntä hakemaan hänen flirttaillessaan Niklaksen kanssa. Loukkauksella on tarkoitus näyttää Niklakselle ja muille läsnäolijoille, että hän itse ei ole saamelainen. Myöhemmin Elle Marja kuitenkin polvistuu siskonsa vuoteen viereen selittääkseen asian, mutta Njenna esittää olevansa kuollut. Sama kohtaus nykyajassa: Elle Marja kumartuu siskonsa kasvojen eteen ja pyytää anteeksi hylkäämistään, lähtöään, halveksuntaansa, mutta tällä kertaa Njenna on oikeasti kuollut.

Menneisyyden ja nykyisyyden kohtaaminen kuvastaa myös perinteiden ja nykyajan vastakohtaisuutta, kahta suuntausta, joita siskokset edustavat. Njenna on pysynyt uskollisena perinteille, ja häntä koskevat muistosanat ovat samalla ylistyspuhe saamelaiskulttuurille, joikaamiselle ja paimentolaiselämälle. Kaikelle sille, jolle Elle Marja käänsi selkensä. Nyky aika on saapunut poronkasvattajien pariin, jotka ajavat nykyisin moottoripyörillä ja mönkijöillä meluten ja häiriten rauhaa etsiviä turisteja. Poronkasvattajien perinteet asettavat heidät matkailunähtävyyden asemaan, minkä Elle Marja ymmärsi jo nuorena, kun hän protestoi, ettei hän halunnut olla sirkuseläin. Toisaalta nyky aika näkee heidät rasisiteina, jotka pilaavat maiseman ja hiljaisuuden. Kumpikaan asema ei ole tyydyttävä, mutta ruotsalaisten sosiaalinen, poliittinen ja kulttuurinen ylivalta ei näytä jättävän muuta vaihtoehtoa saamelaisille.

POHDITTAVAA

Edellä analysoitujen seikkojen lisäksi useampi *Saamelaisveri*-elokuvan aspekti on lisäpohdinnan arvoinen.

- Herää luonnollisesti kysymys vähemmistöjen asemasta Euroopassa. Vaikka elokuvassa esitetyn kaltaista saamelaisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei onneksi enää ole, voidaan varmasti löytää vertailukohtia elokuvan ja nykyhetken tapahtumien välillä. Tuleeko niitä mieleesi?
- Asettamalla vastakkain Elle Marjan ja Njennan elokuva asettaa vastakkain myös nykyajan ja perinteet. Vaikuttaa siltä, ettei näitä vaihtoehtoja voi sovittaa yhteen. Voisiko jonkinlainen keskitie tai kolmas vaihtoehto olla mahdollinen? Voitko antaa esimerkkejä?
- Njennan henkilöahamo, joka valitsee perinteisen elämäntavan, vaikuttaa sulautuvan saamelaiskulttuurin erityispiirteisiin. Onko tarpeen ottaa etäisyyttä syntyperäänsä, jotta voisi täysipainoisesti ilmaista itseään?
- Elokuvan viimeisissä kuvissa nähdään Elle Marja vanhana, hiukset sekaisina, kun hän saapuu kotaleiriin. Mieleen voi tulla vanha "squaw" Amerikan intiaanien leirissä. Onko Amerikan alkuperäisväestön heimojen ja saamelaisten kohtalossa yhtymäkohtia?

EUROOPPALAISIA ELOKUVIA EUROOPPALAISILLE

Viime vuonna LUX-elokuvapalkinto jaettiin kymmenennen kerran. Se tuo edelleen yhteen lahjakkaiden nuorten eurooppalaisten ohjaajien hämmästyttävien erilaisia ja erityylyisiä elokuvia. Euroopan parlamentilla on ilo esitellä vuoden 2017 LUX-elokuvapalkinnosta kilpailevat kolme finalistia:

120 BPM (*120 battements par minute*), ohjaus: Robin Campillo, Ranska

SAAMELAISVERI (*Sameblod*), ohjaus: Amanda Kernell, Ruotsi, Norja, Tanska

WESTERN, ohjaus: Valeska Grisebach, Saksa, Bulgaria, Itävalta

Nämä elokuvat käsittelevät ajankohtaisia aiheita lämpimästi ja älykkäästi ja kuvastavat Euroopan tämänhetkistä tilannetta. Ne esittelevät henkilöitä, jotka avaavat silmänsä ja katsovat ympärillä olevaa maailmaa ymmärtääkseen todellisuutta sekä yhteiskuntaa ja yhteisöjä, joihin he kuuluvat. Elokuvan keinoin historiastamme kerrotaan arvokkaalla tavalla, ja eurooppalaisen elokuvan laatu ja monipuolisuus tulevat esille, samoin kuin sen merkitys sosiaalisten arvojen ja kulttuuriyhteisöjen rakentamisessa. Tervetuloa katsomaan elokuvia kuudensille LUX FILM DAYS -elokuvapäiville!

LUX-ELOKUVAPALKINTO

Kulttuurilla on keskeinen rooli yhteiskuntien rakentamisessa.

Tästä tietoisena Euroopan parlamentti perusti LUX-elokuvapalkinnon vuonna 2007. Se haluaa näin osaltaan lisätä eurooppalaisten elokuvien levitystä kaikkialla Euroopassa ja herättää Euroopan laajuista keskustelua tärkeistä yhteiskunnallisista kysymyksistä.

LUX-elokuvapalkinto on poikkeuksellinen aloite. Useimmat eurooppalaiset yhteistuotannot esitetään vain alkuperämaissaan, eikä niitä levitetä muualle edes EU:n sisällä. LUX-elokuvapalkinto tarjoaa kolmelle eurooppalaiselle elokuvalla harvinaisen tilaisuuden tavoittaa laaja yleisö, sillä ne tekstitetään EU:n 24 viralliselle kielelle.

Euroopan parlamentin jäsenet valitsevat äänestämällä LUX-elokuvapalkinnon voittajan, joka julkistetaan 15. marraskuuta 2017.

LUX FILM DAYS

LUX-elokuvapalkinnon myötä syntyivät LUX FILM DAYS -elokuvapäivät. Elokuvapalkinnosta kisaavat kolme finalistia on vuodesta 2012 alkaen esitetty suurelle eurooppalaiselle yleisölle LUX FILM DAYS -elokuvapäivillä.

LUX FILM DAYS on mieliinpainuva kansainvälinen kulttuurielämys. Lokakuun ja joulukuun välisenä aikana kaikki eurooppalaiset elokuvanystävät voivat nähdä kyseiset kolme elokuvaa tekstitettynä jollakin EU:n 24 virallisesta kielestä. Voit äänestää suosikkielokuvaasi LUX-elokuvapalkinnon verkkosivustolla (www.luxprize.eu) tai Facebook-sivulla.

YLEISÖN SUOSIKKI

LUX-elokuvapalkinnon Yleisön suosikki -kunniamaininta myönnetään yleisöäänestyksen perusteella. Muista äänestää jotakin näistä kolmesta elokuvasta ennen 31. tammikuuta 2018! Äänestäneiden kesken suoritetaan arvonta, jonka voittaja pääsee Euroopan parlamentin kutsumana Karlovy Varyn kansainvälisille elokuvajuhlille heinäkuussa 2018 ja saa julkistaa Yleisön suosikki -kunniamaininnan voittaneen elokuvan nimen.

KATSELE,
KESKUSTELE
JA ÄÄNESTÄ

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

OHJAUS: Amanda Kernell

KÄSIKIRJOITUS: Amanda Kernell

NÄYTTIELIJÄT: Lene Cecilia Sparrok, Mia Erika Sparrok, Maj Doris Rimpi, Julius Fleischanderl, Olle Sarri, Hanna Alström, Malin Crépin, Andreas Kundler, Ylva Gustafsson

KUVAUS: Sophia Olsson, Petrus Sjövik

TUOTTAJA: Lars G. Lindström

TUOTANTO: Nordisk Film Production Sverige AB, Bautafilm AB, Digipilot AS, Nordisk Film Production A/S, Sveriges Television AB – SVT

VUOSI: 2016

KESTO: 110 min

LAJITYYPPI: draama

MAA: Ruotsi, Norja, Tanska

ALKUPERÄISKIELI: ruotsi, saami

JAKELU: Cinema Mondo

Teksti valmistui elokuussa 2017

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson